

Наталя Шарманова,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Криворізького державного педагогічного університету
ORCID: 0000-0003-4820-3619
nmsharm@gmail.com

СТРУКТУРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПОЛЬСЬКОЇ АФОРИСТИКИ

Ціннісним вектором у новітніх дослідженнях з польської афористики є її осмислення як традиційної дискурсивної практики з чітко окресленими ознаками на основі здобутків у царинах структурної лінгвістики, функціональної лінгвістики, семасіології, етнолінгвістики й дискурсології.

Афоризм кваліфікуємо як індивідуально-авторський образний вислів, який репрезентує систему філософських, етичних, естетичних узагальнень і функціонує на базі синтаксичної конструкції.

Мета статті полягає в описі структурних і семантичних особливостей польських афоризмів.

У дослідженні обґрунтовано лінгвістичні засади афористики з урахуванням досягнень сучасної світової лінгвістичної думки. Афоризми польської мови диференційовано за формально-граматичним і семантичним критеріями, зокрема схарактеризовано структурні різновиди афоризмів на основі закономірностей узагальнення процесуально-подієвих ситуацій.

За співвідношенням висловленого афоризми, організовані як еквіваленти простого речення, розмежовуємо на стверджувальні й заперечні структури. Під стверджувальними розуміємо афоризми, у яких встановлюваний зв'язок між суб'єктом і предикатом усвідомлюється як реальний, тобто установлений на модальній підставі. Стверджувальні афоризми представлені різноманітними моделями. Заперечні структури мають протилежне модальне представлення.

Структурно-семантична організація афоризмів-еквівалентів простого речення передбачає диференціацію афористичного дискурсу польської мови за значенням і граматичною формою вираження предикативного центра.

Афоризми, співвідносні зі складним реченням, поділяються на 2 підтипи: 1) афоризми, що мають дві предикативні частини; 2) афоризми, що мають три і більше предикативні частини.

Афоризми, співвідносні зі складною синтаксичною конструкцією відповідно до способу зв'язку між реченнями, поділяються на структурні різновиди відповідно до специфіки зв'язку між структурними компонентами: структури з ланцюговим (послідовним) зв'язком; структури з паралельним зв'язком; структури з комбінованим зв'язком.

Здійснена спроба структурно-семантичної класифікації афоризмів у польській мові дає змогу визначити комплекс семантичних явищ, що лежать в основі структурної модифікації афористичних висловів.

Актуалізація структурного й семантичного критеріїв у межах афористичного вислову детермінує ціннісне наповнення мовної одиниці. Для афоризмів із розгорнутою структурою (дві і більше предикативних частин) характерним є глибше розкриття світоглядних орієнтирів, інтелектуальне освоєння Всесвіту й переосмислення узагальненого суспільного досвіду, що більш виразно категоризує фрагменти національної мовної картини світу.

Ключові слова: афоризм, афористика, афористичний корпус, структура, структурні особливості, структурне моделювання, еквівалент речення, семантика, мовний знак, мовна картина світу.

Natalia Szaermanowa. Strukturalne modelowanie aforystyki polskiej

Wektorem wartości w najnowszych badaniach nad aforyzmem polskim jest jego rozumienie jako tradycyjnej praktyki dyskursywnej o wyraźnie zarysowanych cechach, opartej na dorobku językoznawstwa strukturalnego, funkcjonalnego, badań z etnolingwistyki, semazjologii oraz studiów nad dyskursem.

Aforyzm kwalifikujemy jako wypowiedź obrazową indywidualnego autora, reprezentującą system uogólnień filozoficznych, etycznych, estetycznych i funkcjonującą w oparciu o konstrukcję składniową.

Celem artykułu jest opis cech strukturalnych i semantycznych polskich aforyzmów.

W opracowaniu uzasadniono podstawy językowe aforyzmu z uwzględnieniem dorobku współczesnej światowej myśli językoznawczej. Aforyzmy języka polskiego są różnicowane według kryteriów formalnych, gramatycznych i semantycznych, w szczególności odmiany strukturalne aforyzmów są charakteryzowane na podstawie prawidłowości uogólniania sytuacji proceduralnych i zdarzeniowych.

Zgodnie z opracowaniem a reprezentacją wyrażania aforyzmy zorganizowane jako równoważniki zdania prostego dzielą się na struktury twierdzące i przeczące. Przez aforyzmy afirmatywne rozumiemy aforyzmy, w których ustalona relacja między podmiotem a orzeczeniem jest uznawana za rzeczywistą, ustaloną na podstawie modalnej. Aforyzmy afirmatywne są reprezentowane przez różne modele. Struktury negatywne mają odwrotną reprezentację modalną. Organizacja strukturalna i semantyczna aforyzmów-ekwiwalentów zdania prostego implikuje zróżnicowanie dyskursu aforystycznego w języku polskim ze względu na znaczenie i formę gramatyczną wyrażenia centrum predykatywnego.

Aforyzmy skorelowane ze zdaniem złożonym dzielą się na 2 podtypy: 1) aforyzmy z dwoma członami predykatowymi; 2) aforyzmy z trzema lub więcej członami predykatowymi.

Aforyzmy skorelowane ze złożoną konstrukcją składniową zgodnie z metodą łączenia zdań dzielą się na odmiany strukturalne zgodnie ze specyfiką połączenia między elementami strukturalnymi: struktury z połączeniem łańcuchowym (sekwencyjnym); struktury z połączeniem równoległym; struktury z połączeniem kombinowanym.

Podjęta próba klasyfikacji strukturalno-semantycznej aforyzmów w języku polskim pokazała określić zespół zjawisk semantycznych leżących u podstaw modyfikacji strukturalnej wyrażen aforystycznych.

Aktualizacja kryteriów strukturalnych i semantycznych w obrębie wypowiedzi aforystycznej determinuje zawartość wartościującą jednostki językowej. Aforyzmy o rozbudowanej strukturze (dwie lub więcej części predykatywnych) charakteryzują się głębszym ujawnieniem orientacji światopoglądowych, intelektualną eksploracją wszechświata i przemyśleniem uogólnionego doświadczenia społecznego, co wyraźniej kategoryzuje fragmenty narodowego światopoglądu językowego.

Słowa kluczowe: aforyzm, aforystyka, struktura, modelowanie strukturalne, cechy strukturalne, równoważnik zdania, semantyka, znak językowy, językowy obraz świata.

Natalia Sharmanova. Structural Modeling of Polish Aphoristics

Recent research on Polish aphoristics views it as a traditional discursive practice with clearly defined characteristics, grounded in insights from structural linguistics, functional linguistics, semasiology, ethnolinguistics, and discourse studies. An aphorism is defined as an individual, authorial figurative expression that embodies a system of philosophical, ethical, and aesthetic generalizations and functions based on syntactic construction.

This article aims to describe the structural and semantic features of Polish aphorisms. The study substantiates the linguistic foundations of aphoristics, drawing on contemporary global linguistic

theory. Polish aphorisms are classified by formal-grammatical and semantic criteria, with particular attention to structural types based on generalization patterns of processual-event situations.

Aphorisms equivalent to simple sentences are divided into affirmative and negative structures. Affirmative aphorisms express a real, modally grounded relationship between the subject and the predicate, presented through various models. Negative aphorisms convey an opposite modal stance.

The structural-semantic organization of simple sentence equivalents differentiates Polish aphoristic discourse according to meaning and grammatical expression of the predicative center.

Complex syntactic aphorisms are further classified by the type of clause linkage: sequential (chain), parallel, and combined structures.

This structural-semantic classification highlights the semantic phenomena underlying the modification of logical and figurative expressions. Beyond formal-grammatical analysis, the article details the component structure and semantic content of aphorisms.

Activation of structural and semantic criteria within aphoristic utterances shapes their evaluative content. Aphorisms with extended structure (two or more predicative parts) typically reveal deeper worldview orientations, intellectual engagement with the universe, and reinterpret generalized social experience, thereby enriching the national linguistic worldview.

Key words: *aphorism, aphoristics, aphoristics corpus, structural-semantic features, structure, structural modeling, sentence equivalent, semantics, linguistic sign, linguistic world picture.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими й практичними завданнями. Лінгвістична теорія інтенсивно розвивається, адже уточнюються, поглиблюються й удосконалюються методологічні підвалини науки про мову, теоретичні положення про мовні рівні і прикладний аспект самої мовної системи. Такий процес пояснюється своєрідністю будови мови, яка полягає в тому, що, на відміну від інших, мовна система характеризується не сталою, детермінованою структурою, а видозмінною, гнучкою, самоздатною до розвитку. Дотепер у мовознавчій літературі ведуться дискусії навколо лінгвістичного статусу афоризмів, зокрема як одиниць певного мовного рівня чи репрезентатом текстології, з акцентом на зміст і обсяг фразеології, пареміології тощо.

Афористику розглядають як доволі частотну актуалізовану мовну царину, яка активно використовується в сучасних суспільних практиках задля підтвердження чи доведення певних світоглядних позицій. Дослідження структурних параметрів афористики польської мови полягає в розкритті структурної модифікації, що є передумовою семантичної цілісності афористичних висловів як одного з продуктивних класів кліше. Тому, науковий інтерес до семантичних, комунікативних, прагматичних можливостей афоризмів дозволяє ще раз спрямувати дослідницький вектор на аналіз їх структурних особливостей.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Проблеми польської афористики висвітлено в працях таких науковців: М. Balowski, G. Gazda, A. Jarzyna, G. Laub, K. Orzechowski, A. Skała, K. Szymborski, A. Trębska-Kerntopf, S. Wasiuta, K. Wichary та ін.

Традиційно афоризми розглядалися як об'єкт фразеології (W. Chlebda, M. Hordy, Л. Булаховський, Л. Скрипник, В. Ужченко та ін.). Визнання за основні й обов'язкові для фразеологізму двох ознак – відтворюваність і надслівність – давало підстави зараховувати до складу фразеології всі стійкі, усталені лінгвемі – від фразеологічних одиниць, еквівалентних одному слову, до пареміологізмів (прислів'їв, приказок, афоризмів, крилатих висловів), що мають реченнєву будову. Виходячи з цього, розуміємо, що афоризми як предикативні мовні одиниці, що виражають певне судження, традиційно класифікувалися як фразеологічні одиниці комунікативного характеру, тобто комунікатами.

Дослідження останніх десятиріч засвідчують відмежування усталених образно-логічних комплексів від об'єкта фразеології та зарахування їх до об'єкта пареміології. Такий підхід у сучасному мовознавстві вважається нетрадиційним. Серед об'єкта пареміології афористичні зразки польської мови розглядають S. Wasiuta (przysłowie), J. Tarsa (skrzydlate słowa) та ін.

Пареміологія – філологічна дисципліна, що вивчає паремії, виражені реченням чи короткими ланцюжками речень, якими передається елементарна сценка чи найпростіший діалог. Усі одиниці пареміології становлять кліше й використовуються в ролі знаків, їхнє значення може мотивуватися [3, с. 460].

Нетрадиційним можемо вважати й погляд В. Калашника, який виокремлює афористику як окрему мовну царину. Учений зазначає, що потрібно зараховувати усталені поєднання слів з різним граматичним оформленням, фразові конструкції, і зокрема й такі, що перевищують межі одного речення, образно-неподільні фрази, стійкі словесні формули, інші типи усталених словесних комплексів, прецедентні слова узагальнено-метафоричного, символічного ґатунку [1, с. 90–95]. Відтак мовознавець до афористичного корпусу відносить і власне паремії, і власне афоризми, і крилаті слова.

Семіотична сутність афоризмів загалом, теоретичний і прикладний аспекти афористики, її аксіологічна значущість і прагматика стали предметом пареміологічних досліджень багатьох мовознавців: J. Geary, B. Grant, D. Kin, Н. Барлі, Е. Кокаре, Т. Манякіної та інших лінгвістів.

На окрему увагу заслуговує думка, подана в термінологічній енциклопедії сучасної лінгвістики, що описує узагальнену дефініцію для одиниць пареміології – паремії – як стійкі відтворювані, культурно марковані одиниці реченнєвої структури. Афоризми, як й інші одиниці пареміології, на думку О. Селіванової, постають семіотичними феноменами мови, оскільки їм властиве подвійне спрямування: по-перше, це знаки системи мови з парадигмальними ознаками і синтаксичною природою, по-друге, – це мікротексти, занурені у відповідні дискурсивні практики; репрезентанти різних комунікативних жанрів [2, с. 448].

У довідкових лексикографічних працях і мовознавчих розвідках з полоністики фіксуємо різноманітні за семіотичними векторами (семантика чи синтактика), різнопланові визначення терміна „aforyzm”:

- 1) „najkrótsza istniejąca samodzielnie prozaiczna forma literacka, zamknięta przeważnie w granicach minimalnej jednostki syntaktycznej” [15, с. 7];
- 2) „sformułowanie ujmujące jakąś prawdę ogólną w sposób zwięzły i błyskotliwy” [4];
- 3) „aforyzmy stanowią sformułowane artystycznie *diagnozy poznawcze*” [9, с. 382];
- 4) „aforyzm jest wyłącznie drogowskazem... dlatego jest bardzo wymagającym gatunkiem literackim” [17].

Зважаючи на широку палітру найменувань одиниць афористичного корпусу різними мовознавцями, як-от: short wise phrase / short pithy maxim (J. Geary, R. Kelvin, J. Peterson); text of short forms (B. Grant); фразеологічні речення (Р. Еккерт); фразеологічні одиниці як матеріал ходової цитації (Л. Булаховський); сталі утворення типу фраз, крилаті вислови замкненого типу (Л. Скрипник); актуалізовані фрази (В. Калашник); літературні цитати, ремінісценції (А. Григораш); комунікативно-орієнтовані вислови (О. Анастасьєва); текстові одиниці (К. Глуховцева, І. Глуховцева) і т. п., усвідомлюємо: представлені номени не тільки вказують на дискусійний характер самої мовної одиниці чи строкатість лінгвістичної термінології, а й окреслюють місце конкретного мовного явища в мовній системі, його систематизації та застосуванні структурного підходу до інтерпретації афористичних висловів, що враховує формально-граматичну базу (еквівалентність) для репрезентації логіко-семантичної будови, розгортання глибинних смислів і комунікативно-прагматичного спрямування афоризмів.

Неабияка частотність відтворення в різних дискурсивних практиках та звернення комунікантів до афористичного корпусу мови як безапеляційної доказової царини пояснюється структурною організацією цих мовних одиниць, синтаксична організація яких ґрунтована на таких закономірностях синтаксису, як закономірність Бумера в довжині рецесії речень (не перевищує 9 слів, що відповідає величині оперативної пам'яті 7 ± 2).

Формулювання мети та завдань. Метою статті є комплексний аналіз структурно-семантичних особливостей афоризмів польської мови.

Задля досягнення зазначеної мети ми окреслили низку дослідницьких завдань, зокрема: 1) розкрити лінгвальний статус афоризмів як комунікативних одиниць; 2) здійснити спробу структурної класифікації афоризмів; 3) визначити комплекс семантичних явищ, що лежать в основі структурної модифікації афористичних висловів. Основну увагу в цій розвідці зупиняємо на аналізі афоризмів, співвідносних із простим реченням.

Джерельною базою послуговували афористичні вислови зі збірників польських афоризмів, сайтів сентенцій і польського корпусу PAWUK [11].

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сучасна описова граматики питання лінгвістичного статусу афоризмів тісно пов'язує зі встановленням співвідношення семантичного і граматичного рівнів організації висловлення. Традиційні суперечки стосовно формально вираженого синтаксичного членування компонентів афористичного вислову повинні розв'язуватися шляхом аналізу типології висловлень з погляду реальної актуалізації в мовленні комунікантів і на підставі чіткого структурного моделювання.

Афоризм – це мовна одиниця, що становить узагальнений влучний вислів повчального або пізнавального змісту, поданий у лаконічній, оригінальній формі, наприклад: *Gorzki to chleb jest polskość* (Norwid Cyprian Kamil), *Milsza śmierć wolna niż życie w kajdanach* (Ignacy Krasicki). Афоризм має диференційні ознаки, які відмежовують від інших мовних одиниць, серед яких варто вказати оригінальність, лапідарність, семантичну цілісність, високий ступінь абстракції, експресивність, метафоричність, особливий ступінь відтворюваності, еквівалентність синтаксичній конструкції, автосемантию як можливість функціонування поза контекстом.

Нетрадиційний підхід до класифікації афоризмів і визначення їх лінгвістичної природи виявляється в систематизації цих мовних одиниць з погляду репрезентації надслівної семантики, окресленої глибинними, комунікативно важливими смислами. Нині в лінгвістиці існує ґрунтовна структурно-граматична класифікація, запропонована В. Калашником [1, с. 90–95]. Мовознавець виділив три основні групи афоризмів:

1) акцентовані фрази з прямим або частково переносним слововживанням, співвідносні з простим реченням;

2) ускладнені побудови з логічним чи образним підсиленням головної частини стверджуваного (співвідносяться із складними реченнями різних типів);

3) надфразні конструкції з синтаксичним членуванням, але внутрішньою неподільністю (складаються з двох або більше речень).

У подальшому аналізі афористичних одиниць спираємося на вказану вище структурно-граматичну класифікацію, що дозволяє всебічно проаналізувати досліджуваний мовний матеріал, репрезентує генералізованість, категоричність, семантичну цілісність, ґрунтовану на валентних зв'язках між компонентами, та подає вказівку на семантичні маркери вираження сентенційного узагальнення і закономірності.

Спираючись на класифікацію В. Калашника, дібраний фактичний матеріал з польської афористики (збірників афоризмів, польського корпусу PAWUK, електронних пареміологічних джерел) і враховуючи змістове спрямування і граматичне вираження концентрів, диференціюємо афоризми на такі структурні різновиди:

1) афоризми зі структурою простого речення;

2) афоризми зі структурою складного речення;

3) афоризми аналітичної будови з синтаксичним членуванням.

Афористичні вислови, співвідносні з простим реченням. Опрацьовуючи фактичний матеріал ми зафіксували афористичні одиниці, співвідносні з простим реченням, що становить 34,8 % від загальної кількості дібраних методом суцільної вибірки афористичних висловів.

Афоризми-еквіваленти простого односкладного речення організовані за спрощеною структурною моделлю, мають лише один конструктивний центр, який у формально-

граматичному аспекті умовно співвідноситься з головним членом односкладного речення або виступає заперечно-генітивною конструкцією. Афоризми, співвідносні зі структурою простого односкладного речення, нараховують достатньо незначну групу мовних одиниць від загальної кількості зафіксованих у джерелах афоризмів: *Chleb dobrze zasłużonych* (14, с. 165); *Znam dobrze mężczyzn, ten ród krokodyli* (17, с. 282). Так, перший афоризм можна віднести до семантичного поля «духовний код», який розкриває етнокультурні вияви процесу мислення, що сакральню, конструктивно можуть впливати на людину, адже накопичують у семантиці колективний досвід польського народу, особливості його національних традицій. Відтак афоризм відображає виразний лінгвокультурний колорит. У довідково-енциклопедичній праці „*Słownik mitów i tradycji kultury*” (укл. W. Kopaliński) розкрито семантику афоризму як одного з найдавніших конфесійних висловів, що сягає часів давньої Польщі, хоч у нинішній комунікативній суспільній практиці поляків має досить обмежений ужиток [14, с. 165]. Другий із наведених афоризмів, наприклад, функціонує на базі означено-особового дієслівного речення, що є основою для розкриття іронічного розуміння сутності представників сильної (чоловічої) статі.

Афоризми, що в екстраординарній формі відтворюють реалії буття з його численними парадоксами, ми розглядаємо як **парадоксальні**, що характеризуються орієнтацією на нетривіальність світосприйняття й споживацьку естетику. Парадоксальність людського буття зреалізовано за допомогою прийомів алогізму, мовної гри, паралелізму. Слушною, як на наш погляд, постає думка, що такий семантичний тип висловів ґрунтується на «можливості мозку здійснювати афективну аперцепцію» (О. Селіванова).

Афоризм парадоксальний впливає на реципієнта оригінальністю формулювання думки у своєрідній, несподіваній формі у вигляді поради, припису чи настанови, як-от: *Klucz sytuacji często tkwi w zamku sąsiada* (Stanisław Jerzy Lec). Тут узагальнено особистий, набутий автором досвід у багатоаспектній суспільній практиці з віддзеркаленням реальності за допомогою наказової модальності.

Структурною основою афоризмів *Łacniej językiem niżeli umysłem rozkazać* (Andrzej Fredro), *Raczej siebie oskarżajmy, a nie innych* (Ks. J. Twardowski) виступають безособові синтаксичні конструкції. Перший із наведених прикладів розкриває раціональну життєву позицію людини, яка бере за ціннісний пріоритет певні параметри й норми міжособистісного спілкування, адекватної людської комунікації. Антропоцентричний вектор у другому афоризмі повернутий у бік самої людини-актанта. Категорія узагальненого суб'єкта найчастіше виражається за допомогою таких морфологічних маркерів, як модальні, оцінні прислівники-предикати, абстрактні іменники та займенники різних лексико-граматичних груп: *łacniej, raczej, siebie, innych, umysł* тощо. Актуалізація в межах одного афористичного вислову зазначених лексем засвідчує високопродуктивне вживання цілого комплексу маркерів узагальненого суб'єкта і робить афоризми яскравими репрезентантами моральних, суспільних цінностей. Також наведені мовні одиниці розкривають причетність самого реципієнта до суспільних реалій, намагання відчутти себе частиною соціуму.

За співвідношенням висловленого з об'єктивною дійсністю польські афоризми поділяються на стверджувальні й заперечні. Під **стверджувальними** розуміємо такі афористичні вислови, у яких установлюваний модальний зв'язок між суб'єктом і предикатом сприймається як реальний. До стверджувальних можна віднести афоризми, що мають таку структуру: 1) $A=B$; 2) $A \rightarrow B$, де умовні компоненти А і Б представляють конструктивні семантичні центри афоризму.

Стверджувальні афористичні вислови, що створюються за **моделлю $A=B$** , передають семантичну цілісність твердження за логіко-семантичними законами внутрішньої організації (розгортання / згортання смислу), наприклад: *Prawda jest córką czasu* (Wacław Potocki), *Niewola – jest to formy postawienie na miejsce celu* (Cyprian Kamil Norwid), *Siebie zwyciężyć – największe zwycięstwo* (Andrzej Fredro). За такою структурною схемою, що передає

еквівалентність простому реченню, побудовано логічно-образний вислів одного з найвидатніших афористів Польщі, де розкрито оригінальність як диференційну ознаку польського афоризму: *Oryginalność jest to sumienność w obliczu źródeł* (Cyprian Kamil Norwid).

Афористичні вислови, побудовані і за цією моделлю, і за іншими структурними схемами, відповідають закономірності Бумера про довжину відтворюваних синтаксичних конструкцій за формулою ментального обсягу 7 ± 2 , і власне, не перевищують 9 компонентів у вислові, що відповідає величині оперативної пам'яті людини.

Звернімося до аналізу таких афоризмів, як *Sztuka jest to człowiek dodany do natury* (17, с. 375); *Wielka sztuka jest jak ocean głęboka* (17, с. 368). Вони репрезентують семантичне поле «мистецтво». Перший афоризм побудований на життєвих спостереженнях автора, який указує на антропоцентричну парадигму сприйняття мовного явища і нерозривність цих двох сутностей: *sztuka – człowiek*. Ступінь нерозривності мистецтва, людського життя й природи підвищується завдяки розгорнутому атрибуту: *dodany do natury*. Наведеним афоризмом автор наголошує на силі мистецтва, саме воно формує мотиваційну сферу людини творчої, людина прагне розуміти мистецтво крізь призму реальності, формуючи за таких обставин і власні ціннісні орієнтації. У другому афоризмі мистецтво інтерпретовано за допомогою розгорнутого образу *sztuka – ocean* як реакцію на невичерпні можливості креативної царини. Задля підсилення й конкретизації цього твердження автор уводить у предикат порівняння: *sztuka jest jak ocean głęboka*.

Для афоризмів, організованих за моделлю **A→B**, характерна цілісність змісту, нерозкладність, лапідарність і відточеність форми, що надає вислову автосемантичності, наприклад: *Nienawiść do siebie daje daleko większą siłę niż zwykły egoizm* (Stanisław Wietkiewicz ojciec), *Więcej znaczy odważny rozum aniżeli siła* (Bolesław Prus). Організовані за структурною моделлю простого двоскладного речення, ці сентенції викликають певну логіко-емоційну реакцію мовця, наштовхують на роздуми, усвідомлення й узагальнену оцінку досвіду й суспільної діяльності. Невипадково вжито лексеми з градаційною семантикою, наприклад: *daleko większą, więcej*.

В іншому прикладі *Życie ludzkie przebiega między wspomnieniem a nadzieją* (Ignacy Chodźko) зроблено акцент на тому, що життя – це перш за все часовий відрізок на вісі минулого (пам'ять-*wspomnienie*) і майбутнього (*nadzieja*). Людське життя миттєве, далеко не однозначне, не має жодного до кінця вирішеного питання, і з роками, розуміючи це, людина не втрачає віру в прийдешнє, будь-яку надію на краще, усвідомлює необхідність життєвого вектору – надії як невід'ємної складової віри, що репрезентує духовний код польської лінгвокультури.

У **заперечних** афоризмах зв'язок між суб'єктом і предикатом заперечується перманентно за допомогою високого ступеня генералізації, абстрактності й категоричності, а саме: *Bez praw nie może być prawdziwej wolności* (Andrzej Modrzewski), *Nie umiemy się różnić pięknie i tośno* (Cyprian Kamil Norwid). Диференційні властивості афоризму разом із категорією заперечення дозволяють розглядати його як універсальне висловлення, що містить узагальнене твердження. Логіко-семантичне значення спродуковано досить прозоро з використанням заперечного маркера **nie**: *Wydarte rzeczy w sytość nie idą* (Andrzej Fredro), *Orły w pokrzywach gniazd nie ścielą* (17, с. 371). Подібні мовні одиниці змодельовано за структурною **схемою A→nie B**. Наприклад: *Serce miłością albo nienawiścią palające przeciw komu prawdę nie może* (Andrzej Modrzewski), *Prawdziwa cnota krytyk się nie boi* (Ignacy Krasicki), *Nowa epoka nie chce zeszłego natchnienia* (17, с. 334).

За структурною моделлю **nie A = B** організовано афоризми типу *Nie mieć, nie tarcza – bronią Języka, lecz – arcydzieła* (Cyprian Kamil Norwid), *Poezja najpiękniejsza jeszcze prawdą nie jest* (Maria Konopnicka). Як варіант запропонованої структурної схеми виступає модифікована **структура A = nie B**, наприклад: *Apostolstwo nie jest dyplomacją i kuglarstwem, ale prorocstwem szczerym* (Cyprian Kamil Norwid).

Афоризми можуть мати досить часто у своїй формально-граматичній будові поширювачі структурної схеми речення, як-от: *Bywają wady więcej warte jak niektóre cnoty* (Władysław Walenty Fedorowicz), *Cnota ma swoje góry i otchłanie, ale ma także swoje płaszczyzny* (Henryk Sienkiewicz), *Życie, choćby i długie, zawsze będzie krótkie* (Wisława Szymborska).

Зауважимо: серед польських афоризмів, змодельованих за структурою простого речення, виокремлюємо окличні і питальні речення, наприклад: *Miłość – to światło, to niebo, to życie!* (17, с. 302), *Znał kto kiedy poetę trzeźwego?* (17, с. 268). Подібні мовні факти з відповідною структурою засвідчують особливий ступінь емотивності афористичних висловів польської мови, адже запропонований у таких конструкції акцент на дієве досягнення суспільної проблематики містить вокативний чи питальний компоненти.

Отже, структурно-семантична організація афоризмів-еквівалентів простого речення передбачає розмежування мовних фактів за значенням і граматичною формою на такі конструкції, що функціонують на базі односкладних і двоскладних структур. За співвідношенням висловленого афористичні вислови диференціюються на стверджувальні й заперечні. Формально-граматична організація цього різновиду афоризмів характеризується оптимальною кількістю структурних компонентів, які лапідарно номінують об'єкти, явища, процеси навколишнього світу і репрезентують граничну стислість, лаконічність логічно-образних висловів.

Афоризми, співвідносні зі складним реченням, диференціюємо на два структурні типи:

1) афоризми, які мають дві предикативні частини, наприклад: *W każdym mieszka i dobro, i zło, i tylko to drugie jest aktywne* (17, с. 369);

2) афоризми, що складаються з трьох і більше предикативних частин: *Mysi mieć dobre barki, kto z tonącym wypłynąć chce, aby z nim zaraz nie utonął* (17, с. 368).

Кожний із різновидів афористичних висловів поділяється зі свого боку на інші підтипи за відповідними структурними моделями.

Афоризми, співвідносні зі складним синтаксичним цілим, представлені афористичними висловами, внутрішній зміст яких перевищує межі однієї конструкції і містить 2 або більше речень, наприклад: *Jestem, jaka jestem. Niepojęty przypadek, jak każdy przypadek* (Wisława Szymborska).

З огляду на спосіб зв'язку між реченнями такі одиниці поділяються на структурні підтипи: 1) з ланцюговим (послідовним) зв'язком компонентів; 2) з паралельним зв'язком; 3) зі змішаним зв'язком.

Відтак окреслені дослідницькі орієнтири з цих структурних типів розглянемо в подальших студіях з польської афористики.

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми. В афористичному масиві польської мови яскраво представлено потужну творчу майстерність митців у продукуванні афоризмів та актуалізації різних стилістичних прийомів, що дозволяють висловам вийти за межі одноразового вживання й увійти до кодової системи польської мови. Афоризми-еквіваленти синтаксичних конструкцій уживаються для передавання короткої влучної думки, а вислови, що мають складнішу будову, використовуються для вираження докладної філософської тези. Структурні моделі відповідають закономірності Бумера про довжину відтворюваних синтаксичних конструкцій за формулою ментального обсягу оперативної пам'яті 7 ± 2 . У нашому дослідженні інтерпретовано афоризми-еквіваленти простого речення. Кожний підтип має свої характерні особливості й побудований за певною структурною моделлю.

Оскільки під основним дослідницьким «скельцем» у цій статті став опис афоризмів, співвідносних із простим реченням, то на перспективу вбачаємо зосередитися на розбудові структурної класифікації та проаналізувати афоризми-еквіваленти складного речення та афоризми, співвідносні зі складним синтаксичним цілим. Перспективами подальших досліджень польської афористики є аналіз комунікативно-прагматичних характеристик

афоризмів як елементів авторського стилю, вивчення особливостей використання цих одиниць у різних типах польськомовного дискурсу тощо.

Список використаних джерел та літератури

1. Калашник В. С. Структурно-функціональні різновиди афоризмів. *Дослідження з граматичної будови української мови* : зб. наук. праць. Дніпропетровськ, 1988. С. 90–95.
2. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
3. Українська мова. Енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко та ін. 4-е вид. випр. і доп. Київ : Українська енциклопедія, 2013. 824 с.
4. Aforystyka. *Wielki słownik języka polskiego* / PAN ; Komitet red.: B. Batko-Tokarz, J. Bobrowski, A. Czelakowska, M. Grochowski, R. Przybylska, J. Waniakowa, K. Węgrzynek ; red. P. Żmigrodzki. URL: <https://wsjp.pl/haslo/podglad/48276/aforystyka> (дата звернення: 18.05.2025).
5. Bak P. Wybrane aspekty przekładu aforyzmów na język niemiecki na przykładzie Myśli nieuczesanych Stanisława Jerzego Leca. *Rocznik Przekładoznawczy*. 2005. № 1:23. S. 23–32. URL: https://www.researchgate.net/publication/282501800_Wybrane_aspekty_przekladu_aforyzmow_na_jezyk_niemiecki_na_przykladzie_Mysli_nieuczesanych_Stanislaw_Jerzego_Leca (дата звернення: 12.05.2025).
6. Balowski M. Struktura językowa aforyzmów (na materiale polskim i czeskim). Opole : WSP, 1992. 122 s.
7. Grant B. The Aphorism and Other Short Forms (The New Critical Idiom). London : Routledge, 2016. 161 p.
8. Kelvin R. Aphorisms: Gifted One-Liners. London : Austin MacAuley, 2018. 136 p.
9. Krysztofiak M., Kaszyński S. H. O sposobach tłumaczenia aforyzmów. *Werte und Wertungen: Sprach-, literatur- und kulturwissenschaftliche Skizzen und Stellungnahmen. Festschrift für Eueniusz Tomiczek* / red. I. Bartoszewicz i in. Wrocław, 2004. S. 382–389.
10. Myśli ważne Jana Kochanowskiego / wybór i oprac. Z. Bukowcowa i in. Kraków : Wydawnictwo LEXIS, 2004. 84 s.
11. PAWUK. URL: https://pawuk.ipipan.waw.pl/query_corpus/ (дата звернення: 28.04.2025).
12. Peterson J. In Praise of Phrases. London : Edward Arnold, 2017. 196 p.
13. Skala A. O wartości literatury w świetle aforyzmów i korespondencji Adolfa Dygasieńskiego. *Value of Literature in the Light of Adolf Dygasinski's Aphorisms and Correspondence*. URL: <https://file:///C:/Users/admin/Downloads/143-345-PB.pdf> (дата звернення : 18.05.2025).
14. Słownik mitów i tradycji kultury / upor. W. Kopaliński; wyd. nowe, popr. Warszawa : Oficyna Wydawnicza "Rytm", 2003. 1510 s.
15. Słownik rodzajów i gatunków literackich / red. G. Gazda, S. Tynecka-Makowska. Kraków : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006. 814 s.
16. Wasiuta S. Przysłowie jako tekst minimalny / red. M. Łaszkiwicz. Lublin : Polihymnia, 2021. 200 s.
17. Wiercioch W., Szymska-Wiercioch J. Dowcip i mądrość. Cytaty, paradoksy i aforizmy. Kraków : Wydawnictwo MG, 2022. 394 s.

References (translated & transliterated)

1. Kalashnyk, V. S. (1988). Strukturalno-funktsionalni riznovydy aforyzmiv [Structural and functional varieties of aphorisms]. *Doslidzhennya z hramatychnoyi budovy ukrayinskoyi movy – Research on the grammatical structure of the Ukrainian language*, (pp. 90–95). Dnipropetrovsk [in Ukrainian].
2. Selivanova, O. (2006). *Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia* [Modern linguistics: a terminological encyclopedia]. Poltava: Dovkillia-K [in Ukrainian].
3. Rusanivskyi, V. M., Taranenko, O. O. et al. (Eds.). (2013). *Ukrainska mova. Entsyklopediia* [Ukrainska mova. Entsyklopediia]. 4-e vyd. vypr. i dop. Kyiv: Ukrainska entsyklopediia [in Ukrainian].
4. Aforystyka [Aphoristics]. *Wielki słownik języka polskiego – The great dictionary of the Polish language* / PAN ; Komitet red. : B. Batko-Tokarz, J. Bobrowski, A. Czelakowska, M. Grochowski, R. Przybylska, J. Waniakowa, K. Węgrzynek ; red. P. Żmigrodzki. Retrieved from <https://wsjp.pl/haslo/podglad/48276/aforystyka> (reference date: 16.04.2025) [in Polish].
5. Bak, P. (2005). Wybrane aspekty przekładu aforyzmów na język niemiecki na przykładzie Myśli nieuczesanych Stanisława Jerzego Leca [Selected Aspects of the Translation of Aphorisms into German on the Example of Stanisław Jerzy Lec's Uncombed Thoughts]. *Rocznik Przekładoznawczy – Translation Studies Yearbook*, 1:23, 23–32. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/282501800_Wybrane_aspekty_przekladu_aforyzmow_na_jezyk_niemiecki_na_przykladzie_Mysli_nieuczesanych_Stanislaw_Jerzego_Leca (reference date: 12.04.2025) [in Polish].
6. Balowski, M. (1992). *Struktura językowa aforyzmów (na materiale polskim i czeskim)* [Linguistic structure of aphorisms (based on Polish and Czech material)]. Opole: WSP [in Polish].
7. Grant, B. (2016). *The Aphorism and Other Short Forms (The New Critical Idiom)*. London: Routledge [in English].

8. Kelvin, R. (2018). *Aphorisms: Gifted One-Liners*. London: Austin MacAuley [in English].
9. Krysztofiak, M., & Kaszyński, S. H. (2004). O sposobach tłumaczenia aforyzmów [On ways to translate aphorisms]. *Werte und Wertungen: Sprach-, literatur- und kulturwissenschaftliche Skizzen und Stellungnahmen. Festschrift für Eueniusz Tomiczek – Values and Evaluations: Linguistic, Literary, and Cultural Studies Sketches and Opinions. Festschrift for Eueniusz Tomiczek*, (pp. 382–389). I. Bartoszewicz et al. (Eds.). Wrocław [in Polish].
10. *Myśli ważne Jana Kochanowskiego [Important thoughts by Jan Kochanowski]*. (2004), wybór i oprac. Z. Bukowcowa i in. Kraków: Wydawnictwo LEXIS [in Polish].
11. PAWUK [PAVUK]. Retrieved from https://pawuk.ipipan.waw.pl/query_corpus/ (reference date: 08.04.2025) [in Polish].
12. Peterson, J. (2017). *In Praise of Phrases*. London: Edward Arnold [in English].
13. Skała, A. (2017). O wartości literatury w świetle aforyzmów i korespondencji Adolfa Dygasińskiego [On the value of literature in the light of Adolf Dygasinski's aphorisms and correspondence]. *Value of Literature in the Light of Adolf Dygasinski's Aphorisms and Correspondence*. Retrieved from <https://file:///C:/Users/admin/Downloads/143-345-PB.pdf> (reference date: 18.04.2024).
14. *Słownik mitów i tradycji kultury [Dictionary of cultural myths and traditions]*. (2003), upor. W. Kopaliński; wyd. nowe, popr. Warszawa: Oficyna Wydawnicza "Rytm" [in Polish].
15. Gazda, G., & Tynecka-Makowska, S. (2006). *Słownik rodzajów i gatunków literackich [Dictionary of literary genres and species]*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe PWN [in Polish].
16. Wasiuta, S. (2021). *Przysłowie jako tekst minimalny [Proverb as a minimal text]*. M. Łaskiewicz (Ed.). Lublin: Polihymnia [in Polish].
17. Wiercioch, W., & Szymska-Wiercioch, J. (2022). *Dowcip i mądrość. Cytaty, paradoksy i aforyzmy [Wit and Wisdom. Quotes, paradoxes and aphorisms]*. Kraków: Wydawnictwo MG [in Polish].

Статтю отримано 25.04.2025 року.

Прийнято до друку 16.06.2025 року.